

До питання розвитку германського порівняльно-історичного мовознавства в Україні в добу незалежності

Стаття присвячена питанню розвитку історичних та порівняльних германознавчих досліджень в Україні за період з 1991 року і до сьогодні; окрема увага приділяється огляду монографій та дисертацій із вказаної проблематики; виділяються окремі германознавчі центри, що спеціалізуються на поєднанні історичного з іншими підходами.

Ключові слова: германські мови; дослідження; дисертації; монографії; діяхронія; розвиток; порівняльно-історичний підхід.

The article deals with the question of the development of comparative historical research in Ukrainian Germanistics for the period 1991 – 2005; special attention is focused on the review of monographs and dissertations in this field; certain centres specializing in combining historical approach with other modern approaches are described.

Key words: Germanic languages, research; dissertations; monographs; diachrony; development; comparative historical approach.

Із розпадом Радянської імперії та поступом шляхом Незалежності у час новітніх технологій в українських германістів, втім, не відпала зацікавленість до вивчення германських мов у різні етапи їх історичного розвитку, дослідження зв'язку минулого з сучасним етапом розвитку германських мов. Скорше навпаки, у віху становлення української державності зростає необхідність у формування вітчизняної порівняльно-історичної германістики на теренах незалежної України. У цьому ракурсі слід зазначити відсутність новітньої інформації з даної теми в існуючих підручниках з курсу “Вступ до германської філології”, що є проблемою, актуальною як для викладачів, так і для студентів та аспірантів відповідних спеціальностей. У зв'язку з цим постала необхідність додаткового дослідження наукових праць із вказаної проблематики за новітній період – період української незалежності, здійснених вітчизняними германістами.

Загальновідомими є імена корифеїв української порівняльно-історичної германістики радянської доби. Це, зокрема, такі імена, як професор І. В. Шаровольський, Є. Курилович та Б. М. Задорожний, В. В. Бублик, Ю. П. Костюченко, Ю. О. Жлуктенко, Т. А. Яворська, Г. Г. Почепцов, Я. Б. Крупаткін, Л. І. Прокопова, С. С. Лінський, В. Л. Сілін та багато інших. Розвиваючи здобутки попередників, нове покоління українських германістів успішно продовжує лінгвістичні традиції, започатковані в попередні роки, і запроваджує нові.

Загалом порівняльно-історичні дослідження можна умовно класифікувати за такими принципами:

- 1) За мовою або мовами, що досліджуються (напр., англійська мова в її історичному розвитку, верхньонімецька мова, германські мови загалом);
- 2) Дослідження різних структурних рис германських мов (дослідження фонетичних, граматичних, стилістичних рис германських мов, лексикологічні дослідження, дослідження давніх літератур);
- 3) За типом дослідження (дисертація, монографія, посібник чи підручник, наукова стаття);
- 4) За історичним етапом/періодом розвитку мови, що досліджується (дослідження в діяхронії, синхронний зріз у давній/середній період розвитку мови).

Неабиякої ваги для становлення української незалежності набувають монографії та дисертаційні дослідження, які є одним із головних показників зростання української науки. За добу незалежності захищено близько двадцяти дисертацій, пов'язаних із історичним, діяхронічним та зіставним аналізом давніх та сучасних германських мов, а також досліджень, що поєднують вказані напрямки з іншими філологічними підходами, зокрема, стилістичним, літературознавчим та іншими аспектами.

Окремої та першочергової уваги заслуговують монографії та посібники. Одним із перших імен, безумовно, варто згадати ім'я Левицького – одного з керманічів сучасної української германістики, результатом невтомної праці якого стала низка монографій, присвячених дослідженню та аналізу давніх та сучасних германських мов. Серед них і

багатотомний етимологічний словник германських мов, і посібник-практикум з курсу “Вступ до германського мовознавства” для вищої школи, і низка монографій з дослідження фонетичних та морфологічних особливостей давніх та сучасних германських мов. Зокрема, етимологічний словник германських мов містить близько 1300 словникових статей, що охоплюють весь основний лексичний склад германських мов. До словника також включені службові слова, імена та деякі топоніми. Значна частина статей містить нові етимологічні рішення, запропоновані автором. Словник також супроводжується обширними вказівками та коментарями, що стосуються семантичних та морфологічних процесів та явищ. У посібнику “Основи порівняльної фонетики германських мов” В. В. Левицький розкриває основні особливості фонетичного складу германських мов, порівнює основні фонетичні явища у процесі розвитку германських та слов’янських і романських мов. Окрема увага приділяється фонетичним особливостям індоєвропейської мови-основи; подається короткий термінологічний словник, що значно полегшує засвоєння викладеного матеріалу студентами та аспірантами. У посібнику “Основи порівняльної морфології германських мов” послідовно викладено особливості морфологічної будови індоєвропейської мови-основи і специфічні особливості морфології давніх германських мов. Проаналізовано становлення системи іменної та дієслівної словозміни, походження германських займенників та числівників. Посібник “Германські мови та давні германці” присвячено огляду устрою давніх германців, їх релігійних та міфологічних уявлень, писемності. Проаналізовано особливості давньогерманської поезії, розглянуто семантичні закономірності та процеси в германській лексиці. Дається характеристика сучасних германських мов.

Поруч із монографіями В. В. Левицького варто згадати імена Михайленка В. В. та Євченко В. В.. Зокрема, Михайленко В. В. у своїй роботі “Парадигма імператива” на прикладі давньоанглійської, давньоверхньонімецької, давньоісландської та інших давньогерманських мов дає аналіз імператива з використанням морфологічного, синтаксичного, семантичного та текстового рівнів мовної компетенції; подається зв’язок імперативу з різними граматичними категоріями, подається розв’язання питання синонімії та омонімії дієслівних форм. Розглядається також перспектива і сучасний стан категорії в германських мовах. Посібник Євченко В. В. “Готська мова” включає готські тексти з поясненнями та завданнями, фонетичний та граматичний коментар, граматичні та фонетичні таблиці, а також вперше виданий у великому обсязі етимологічний готсько-український словник.

На жаль, варто відмітити і кілька сумних моментів: все ж переважна більшість монографій видається не українською, а російською мовою. Окрім того, значна частина монографій вийшла невеликим накладом, що обмежує можливості використання цінної інформації. Залишається висловити сподівання, що невдовзі побачать світ українські варіанти надбань національної германістики, видані достатнім накладом.

У наш час актуальними постають дослідження, що базуються на поєднанні різних методів, застосуванні нових підходів до історичних та діяхронічних досліджень: прагматичного, когнітивного підходу, підходу на засадах генеративної лінгвістики та ін.

В новітній українській історичній германістиці виразно простежується кілька провідних напрямків, пов’язаних із зосередженням певних типів досліджень у різних наукових центрах (сформованих на різних вузівських кафедрах навколо окремих вчених-германістів), і відповідно – з утворенням лінгвістичних шкіл певного напрямку.

У Київському національному лінгвістичному університеті (кафедра граматики та історії англійської мови) виразно сформувалась школа з досліджень історичного синтаксису, започаткована професором Буніятовою І. Р., котра успішно захистила докторську дисертацію на тему: “Становлення складнопідрядного речення в давньогерманських мовах (IV-XIII ст.)”, а також випустила монографію: “Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV-XII ст.)”. У цих роботах, як і в низці публікацій вченого із вказаної тематики, досліджено процес становлення складнопідрядного речення у західних, східних, та північних германських мовах від доісторичної доби до перших пам’яток германської писемності. Відтворено поетапний процес формування складних речень: від атрибутивних утворень до відносних речень,

оформлених семантично прозорими сполучниками. На відміну від деяких інших дослідників, І. Р. Буніятова стверджує і доводить на прикладах, що між паратаксистом і гіпотаксистом було кілька проміжних стадій, на ранніх же стадіях важко визначити точний статус конструкції. Автор встановлює характер кореляції між типом мислення давніх германців та засобами синтаксичного оформлення речення, зокрема пояснюються особливості їх етнокультурного стереотипу: схильність до детермінізму та суб'єктивізації дійсності.

Під керівництвом Буніятової І. Р. було написано та захищено кандидатські дисертації вченими Семененко І. М., Снісаренко І. Є. Та Гусар Н. І., котрі розвинули дослідження синтаксису давньо- та середньоанглійської мови.

Зокрема, Семененко М. І. досліджує структуру та функціонування підрядних речення обставини причини в давньоанглійській мові, що перебувають у вказаний період у процесі активного формування. Встановлюються домінуючий та периферійні типи підрядних причинних речень, визначається основна модель порядку слів у вказаному типі речень, виділяються синтаксичні синоніми підрядних причинних речень. Снісаренко І. Є. досліджує інфінітивну конструкцію з прийменником FOR у середньоанглійській мові, її семантику та функціонування. Вчений застосовує новий підхід до статусу неосободієслівних речень на засадах генеративної лінгвістики. У роботі виокремлено різні типи аргументного оточення, досліджено особливості дієслів, які виявляють нетипову синтаксичну поведінку (зокрема, комісиви), виявлено вживання названого сполучення у різних середньоанглійських діалектах. Як стверджує мовознавець, ця конструкція домінує в північних та південних середньоанглійських діалектах. Гусар Н. І. досліджує структуру та функції абсолютної дієприкметникової конструкції у середньоанглійській мові. Вчений виділяє два етапи у розвитку цієї конструкції в середньоанглійській мові. На першому часовому зрізі (1150-1350) – лише спорадичні вживання абсолютних дієприкметникових конструкцій, що за своєю структурою близькі до давньоанглійської конструкції. На другому часовому зрізі (1350-1500) – ускладнення граматичного складу абсолютної дієприкметникової конструкції, вона інколи містить обставини зі значенням місця, часу, способу дії, підрядні речення і навіть абсолютні конструкції, нівелюються відмінкові закінчення іменника, і навіть займенник почав випкористовуватися у називному відмінку, тому у середньоанглійський період переважають абсолютні дієприкметникові конструкції з суб'єктом у формі називного відмінка.

Здійснений у роботах аналіз синтаксичних особливостей германських мов на різних етапах їх розвитку відкриває перспективи для подальших досліджень.

Говорячи про Київський лінгвістичний університет, неможливо не згадати проф. Г. Г. Почепцова та керованої ним роботи Васька Р. В. “Лінійна синтагматика кінцекомбінантних груп готської мови”. На прикладі понад 2000 готських слів германіст досліджує двох-, трьох-, та чотирибуквенні консонантні групи, реалізовані в ініціальній, медіальній та фінальній позиціях у готській мові. Автор виявляє комбінаторику кінцекомбінантних фонологічних одиниць, типові та нетипові для готської мови комбінаторні об'єднання кінцекомбінантних систематизує основні комбінаторні моделі. Аналізуючи синтагматичні типи модальних і локальних кінцекомбінантних груп, Васько Р. В. доводить, що їх конструктивну основу складають переважно модальні (перепонні та звукові) та локальні (активні та пасивні) контрасти; автор стверджує, що гомогенні поєднання кінцекомбінантних груп можливі, проте їхня частота є значно нижчою.

За консультування проф. Г. Г. Почепцова та під керівництвом Лук'янової Г. Л. на цій же кафедрі було виконано одне з перших дисертаційних досліджень доби Незалежності – роботу Пашіс Л. О. “Синтагматичні особливості староанглійських прямоперехідних однооб'єктних дієслів (на матеріалі поеми “Беовульф”)”, котра була присвячена історичному синтаксису. Проводиться опис семантичних ролей, подаються структурні моделі сполучуваності та класифікація староанглійських прямоперехідних однооб'єктних дієслів.

Донецька школа, під керівництвом проф. В. Д. Каліушенка (кафедра германських мов Донецького національного університету), займається дослідженнями лексикології, морфології та словотвору переважно на матеріалі середньовісньонімецької мови. Серед цих вчених-германістів варто згадати такі імена, як: Ягупова Л. М. (зокрема, антонімія, дослідження середньовісньонімецького прикметника, збірні префіксовані іменники, словотворчі моделі суфіксованих та безафіксних іменників у середньовісньонімецькій мові), Назаренко О. Н. (середньовісньонімецькі похідні прикметники, продуктивність суфіксів), Пелашенко І. І. (двокомпонентні іменники: модель “прикметник плюс іменник”, її статистичні характеристики), О. Пузик (відад’єктивні дієслова, їх структура та семантика) та ін. Одним із досліджень із вказаної тематики в останні роки стало і дисертаційне дослідження Гутнікової А. В., виконане під керівництвом Каліушенка В. Д. У роботі “Віддієслівні іменники без словотворчих афіксів у середньовісньонімецькій і сучасній німецькій мові” лінгвіст проводить зіставний опис структурних та семантичних типів безафіксних іменників із встановленням їх продуктивності у вказаних мовах, здійснює аналіз структурних граматичних та семантичних ознак вихідних дієслів, визначає фактори, що впливають на утворення похідних іменників, встановлює моделі безафіксного словотвору, визначає співвідношення між морфологічним та семантично-граматичним типом іменника та особливостями його будови.

Одним із крупних центрів історичних германознавчих досліджень є Одеса. Одеська школа значною мірою завдячує своїм виникненням професору Таранцю В. Г. Розроблена ним енергетична теорія мовлення, що визначає розподіл німецьких приголосних у порядку зменшення напруженості (сонорні-зімкнені глухі-дзвінкі-щільні-глухі), знаходить свій розвиток у роботах інших одеських вчених. Під його керівництвом за останнє десятиліття написали та захистили кандидатські дисертації такі вчені, як Пересада І. В., Слободцова І. В., Димирова О. П., Гавриш Н. П., Романова Н. В. Зупинимося детальніше на аналізі проблематики деяких із них.

Гавриш Н. П. у своїй роботі “Структура складу і особливості його розвитку в англійській мові (діахронічне дослідження)” вперше розглядає в діахронічному аспекті структуру складу, загальні тенденції її розвитку в англійській мові починаючи з давнього періоду і до нашого часу. Зокрема, автор виявляє такі тенденції: тенденцію закритого складу; тенденцію до зростання кількості різновидів структури складу, що спричинялось змінами в некоренових морфемах (напр., послабленням граматичної значимості в суфіксі); тенденцію до збільшення лінгвістичної інформації в межах одного складу (явище компресії в мовленні); тенденцію до стягнення складів у напрямку до кореня, що призводить до перетворення трискладових слів у двоскладові, а потім – в однокладові.

Слободцова І. В. в роботі “Лексико-граматична група слів, яка виражає поняття *viel* “багато”/ *wenig* “мало” в німецькій мові (діахронічне дослідження)” здійснює реконструкцію кореня слів, які виражають вказані поняття, а також їх синонімів (на основі виділення діахронічних констант), досліджує їх походження та функціонування, визначає мотивацію значень “багато”/ “мало”. Одержані результати дають змогу глибше поглянути на розвиток семантичної структури слова і визначити її зміни в німецькій мові.

Пересада І. В. в дослідженні “Фонетична структура слова і особливості її розвитку в німецькій мові (діахронічне дослідження)” аналізує слово і його частини в різні періоди розвитку німецької мови з позицій єдиного комплексного підходу, що дозволяє порівняти різні за часом і за структурою словоформи. В роботі показано, що приголосні та їх сполучення суттєво відрізняються в різних позиціях слова. Автор встановлює, що в ході розвитку мови діє компресія лінгвістичної інформації в межах однокоренового слова, і виявляє, що артикуляційне підсилення кореневої наголошеної частини призвело в ході розвитку німецької мови до появи нових фонем та їх алофонів. Пересада І. В. експериментально встановлює, що початкова сполука [kv] наближається за своїми характеристиками до німецьких африкат. Отримані результати дають можливість виявити тенденцію зміни слова в німецькій мові.

Романова Н. В. у роботі “Лексико-семантична група слів з просторовим значенням у німецькій мові (діахронічне дослідження)” на основі комплексного підходу та на матеріалі давньо-, середньо-, ранньо- та нововірхньонімецьких текстів з’ясовує хронологію позначень простору, розкриває особливості семантики досліджуваних одиниць на діахронічному зрізі, проводить історичну реконструкцію праформ та виявляє первісну мотивацію номінативних одиниць. Визначено, що механізмами словотворення сучасних німецьких слів із просторовим значенням слугують лінгвокогнітивні операції розгортання денотативного первісного значення лексем і модифікації характеру зчеплення афіксальних морфем.

Слід згадати також цілу низку вчених, які розвивають дослідження складу та слова в діахронії, серед них переважно одеські германісти: це і Куліна Г. Г. та Михайлова О. Г. (досліджують склад на матеріалі рунічних, готських та давньонімецьких текстів), і Шульган О. О. (діахронічний аспект фонотактики німецького слова та його функціонального навантаження), і Гремалюк Т. В. (структура кінця слова в середньовірхньонімецькій мові), і Морозова І. Б. (діахронія функціонування однослівних висловлювань в англійській мові), І Т. Д. Вербицька та О. М. Чумаков (розвиток німецької мовленнєвої норми), і Литвинова Н. В. (метод ретроспекції в діахронії, семантика деяких верхньонімецьких слів), і Зоценко Л. (дослідження етимології деяких давніх верхньонімецьких коренів), а також інші дослідники.

Харківський центр германознавчих досліджень пов’язаний з іменем проф. Шевченко І. С. (кафедра перекладу та англійської мови Харківського національного університету), котра ще в 1999р. захистила докторську дисертацію на тему: “Історична динаміка прагматичних рис англійських питальних речень (16-20 ст.)”, де описано кількісну та якісну історичну динаміку різних аспектів мовленнєвих актів, реалізованих у реченні, визначено діахронічні константи та варіанти англійських питальних речень. Загальний розвиток прагматичних рис мовленнєвої комунікації розглядається як результат внутрішнього розвитку мови та змін в комунікативних потребах, що виникають у результаті суспільного та культурного розвитку.

Історично прагматичний підхід було розвинено у керованих проф.Шевченко І. С. кандидатських дисертаціях Безуглої Л. Р., Михайлової Л. В., Биценко Т. О.. Розглянемо коротко зміст та заслуги кожної з робіт.

Дисертаційне дослідження “Історична динаміка мовленнєвого акту квеситиву в німецькій та англійській мовах” Безуглої Л. Р. поєднує діахронічний та компаративний прагматичний підхід як нові та малорозроблені підходи – робота є першою реалізацією такого комплексного міждисциплінарного підходу. Розглядається квеситив в німецькій та англійській мовах у 16 ст, а також історична динаміка його розвитку від 16 до 20 століття. Автор робить висновок, що діахронічним інваріантом є ілокутивний акт квеситиву, а діахронічною і міжмовною перемінною є локутивний акт квеситиву. Виявляються індикатори ілокутивної сили запитувань (нім: denn, doch, auch etc., англ.: ever, any, many, much etc.), частотність різних типів квеситиву.

Робота Михайлової Л. В. “Еволюція директивних мовленнєвих актів в англійській мові” присвячена комплексному вивченню історичного розвитку директивних мовленнєвих актів на основі функціонально-семантичного підходу. Аналізуючи еволюцію директива як багатоаспектної системи, автор визначає діахронічний інваріант та варіанти системи директиву, закономірності та тенденції їх історичного варіювання в англійській мові 16-20 ст. Діахронічно сталими різновидами прагматичної системи директиву Л. В. Михайлова вважає наказ, вимогу, прохання та побажання, дозвіл та заборону, а діахронічно змінними – підтипи мовленнєвих актів та засоби їх реалізації. Автор підмічає тенденцію до кількісного збільшення стратегій негативної ввічливості у 20 ст.

Історичній динаміці експресивів негативної емоційності в англійському дискурсі 16-20 ст. присвячене дослідження Биценко Т. О. Діахронічно сталими в прагматичній системі експресиву негативної емоційності автор вважає денотативний, ілокутивний та інтенціональний аспекти, діахронічно змінними – адресантний, адресатний, ситуативно-контекстний і локутивний аспекти. Загальною тенденцією історичного розвитку

експресивів негативної емоційності є, на думку Биценко Т. О., звуження набору та зменшення частотності маркерів емотивності в усіх прагмасемантичних різновидах.

Концептуальний підхід виявляється і в керованому проф. Шевченко І. С. дослідженні Поліної Г. В., присвяченому мовному аналізу концепту БОГ в англійському дискурсі XIV-XV століть. Автор простежує закономірності діахронічного варіювання концепту у свійському та релігійному дискурсі, визначаються тенденції його розвитку. Зокрема, робиться висновок про те, що у XIV-XV і XVI-VII ст. змістовні характеристики концепту зазнавали найменшого варіювання, а найбільшого – у XVIII і XX столітті.

Історична прагмалінгвістика знаменує відродження інтересу до діахронічних студій, в її методах та концепціях втілено звернення мовознавства до проблем історичного варіювання, що дає змогу виявляти основні тенденції розвитку та прогнозувати майбутнє певних явищ у германських мовах. А саме прогнозування є однією з найперших цілей порівняльно-історичного мовознавства.

На кафедрі перекладу та англійської мови Харківського національного університету проводяться й інші дослідження порівняльно-історичного плану. Зокрема, під керівництвом проф. Дододних А. Г. здійснено дисертаційне дослідження Сердюк В. М. “Еволюція, сучасний статус, функції тривалих та перфектних форм в англійській мові” на матеріалі текстів давньоанглійського, середньоанглійського та новоанглійського періодів. Автор приходить до висновку, що досліджувані форми є природно германськими, але здобули граматичний статус завдяки контактам зі скандинавськими, кельтськими та романськими мовами. Уперше робиться висновок відносно того, що сучасні форми тривалого виду розвинулись на основі давньоанглійської конструкції “*beon/wesan* + дієприкметник на *-ende*” під сумісним впливом кельтських мов, латинської мови та нормандського діалекту старофранцузької мови. Сучасні перфектні форми, навпаки, зазнали опору з боку кельтських мов, французької мови та скандинавських діалектів, що на деякий час загальмувало процес становлення дієслова “*have*” як допоміжного дієслова перфекту.

На цій же кафедрі під керівництвом к.ф.н. Кедової Л. А. була виконана робота Малиної Г. В., присвячена дослідженню заперечення у давніх германських мовах, зокрема, готській, давньоанглійській, давньонімецькій та давньоісландській. У роботі вперше детально досліджуються та порівнюються тексти різних давньогерманських мов. Здійснено спробу з'ясувати причину, яка зумовлює появу полінегативних конструкцій у давніх германських мовах, і пояснити цю причину не як синтаксичне, а як лексичне явище. Таким чином, автор доводить, що полі/мононегативність залежить від лексичних, а не синтаксичних факторів. Виявлено, що германські мови чітко зберігають мононегативну побудову заперечних речень. Полінегативність же була нормою лише для західно-саксонського діалекту давньоанглійської і давньовірхньонімецької мови, а готська, давньосаксонська, давньоісландська та англські діалекти були мононегативними. Результати дослідження розширюють уявлення про шляхи розвитку способів вираження заперечення у давньогерманських мовах.

Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка характеризується розмаїттям напрямків у сфері історичних та діахронічних досліджень. Це стосується, зокрема, виконаної на кафедрі англійської філології роботи Троненко Н. Г. “Лексикалізовані синтаксичні структури в синхронії та діахронії (на матеріалі англійської мови)” (керівник – доц. О. М. Бортнічук). Вперше подається порівняльний аналіз вживання лексикалізованих структур в різних типах текстів у період з 16 по 20 ст. Визначено зміни у вживанні таких структур у різні зрізи новоанглійського періоду: у ранньонovoанглійський період і з 19 ст. до сьогодні. На цій же кафедрі захищено роботу Скибицької Н. В. “Епістемна модальність в англійській мові (діахронний аспект)”, виконану під керівництвом доц. Верби Л. Г. На матеріалі давньо-, середньо- та ранньонovoанглійських текстів досліджено розвиток епістемічної модальності, засоби її вираження, показано процеси переходу від оформлення модальних значень закінченнями дієслова до вираження їх модальними прислівниками, частками, модальними словами, засобами складнопідрядного зв'язку, контекстом. Шляхи формування та еволюції системи мовних засобів епістемічної модальності в

середньоанглійській мові розглядаються на тлі граматичних засобів реалізації достовірності/недостовірності в давньоанглійській мові та в порівнянні з сучасною системою форм суб'єктивної модальності.

На кафедрі германської філології виконано керовану доц. Двухжиловим роботу Медведовської Н. В. “Розвиток абстрактної лексики в ранньовісній німецькій мові (на матеріалі полемічних текстів XVI ст.)” Автор розглядає німецькі абстрактні іменники – поняття Реформації 1518-1525 рр., які увійшли до сучасних терміносистем філософії та теології німецької мови – в діячності. В роботі пропонується та теоретично обґрунтовується методологічно новий підхід до проблем розмежування абстрактних та конкретних значень та дослідження абстрактної лексики в діячності: лексична абстракція розглядається як польова структура в семантиці. Пропонується шкала для визначення ступеня абстрактності лексичних одиниць та їх окремих значень.

Серед львівських учених слід насамперед згадати проф. Білинського М. Е. (кафедра англійської філології Львівського національного університету ім. І. Франка), котрий досліджує еволюцію системи англійського дієслова. Під його керівництвом нещодавно захищено дисертацію Гасько О. Л. “Словотвірна структура та міжчастиномовний тезаурус лексико-семантичного поля “strong-weak” в історії англійської мови”. В роботі визначено насиченість та хронологічне становлення семного складу доміант, ступені зв'язності, міру тотожності прикметників у межах виділеного відрізка ономазіологічного простору. Новизна роботи полягає у дослідженні укладеного міжчастиномовного тезауруса деад'єктивів у синхронії та діячності протягом писемно засвідченої історії розвитку англійської мови, а також у поєднанні історичного та структурного підходів до вивчення відношень у межах синонімічних рядів згаданих лексико-семантичних груп. Суттєво новою для дериватологічних досліджень є увага до словотвірно відображеної первинної та подальших синонімік та процесів міжрядної перекатегоризації.

Чернівецький університет виділяється з-поміж інших низкою монографій з дослідження давніх та сучасних германських мов. Це стосується насамперед проф. Левицького В.В., Михайленка В. В., Кушнерика В. І. Проф. Огуй О. Д., поміж інших досліджень, проводить дослідження надбань готської мови; Іваніна І. О., зокрема, вивчає семантичні особливості деяких давньовіснійнімецьких прикметників, Попова М. П. – контекстуальні зв'язки давньовіснійнімецьких прикметників, Трутяк І. – середньоанглійські заперечні прислівники та ін.

Житомирський державний педінститут у першу чергу завдячує германознавчим дослідженням Євченко В. В., пов'язаним із різними аспектами готської мови; варто також згадати Борисенко Н. Д. (граматична варіативність як відображення явищ ранньовіснійнімецького періоду), Сидоренко С. І. (складнопідрядні речення в історії англійської мови) та ін.

Слід окремо згадати дослідження українських германістів, спрямовані на аналіз культурних концептів, стилістичний, культурознавчий та літературознавчий аналіз писемних джерел різних періодів розвитку германських мов. Серед них, зокрема, і вже згадувана робота Поліної Г. В. (Харків), роботи Колесника О. С. (Київ), Пихтовнікової Л. С. (Харків), Зошенко Л. (Одеса), Матюхіної Ю. В. (Харків), Тесленко Ю. В. (Київ) та ін. Зупинимось коротко на проблематиці деяких із них.

Колесник О. С. (наук.керівник – проф. Левицький А. Е.) на основі давньоанглійського епосу визначає та проводить аналіз базових концептів-міфологем, що містять соціокультурну інформацію, та номінативних одиниць, що їх вербалізують. Досліджуючи основні концепти (напр., “магія”, “доблесть”, “герой”), автор проводить паралель між давньоанглійським епосом та сучасними англійськими творами жанру “фентезі”, встановлює подібність концептуальних метафор у текстах обох періодів. Ю. В. Тесленко, досліджуючи давньоанглійську поему “Беовульф”, аналізує її культурно-історичну парадигму, детально зупиняючись на питаннях генезису, авторства, датування та письмової фіксації твору. Л. Зошенко досліджує зародження поняття “час” у германців; Пихтовнікова Л. С. досліджує

композиційно-стилістичні особливості німецьких віршованих байок 18 ст, вперше виділяючи типи композиційних структур та виділяючи опозиції рис стилю.

Таким чином, якщо аналізувати германознавчі порівняльно-історичні та діахронічні дослідження в незалежній Україні, найбільш помітним є кількісне переважання робіт, пов'язаних з розвитком англійської та німецької мови, зокрема у новоанглійській та середньовісній німецькій період. Серед східногерманських – нечисленні, проте вагомі дослідження готської мови (Євченко В. В., Васько Р. В., Огуй О. Д.). Що стосується північногерманських мов, то нами не виявлено досліджень за вказаний період, які б розглядали окремі скандинавські мови або лише групу північногерманських мов, лише у поєднанні та порівнянні з іншими германськими мовами (Малина Г. В., Левицький В. В., Михайленко В. В.). Серед менш поширених германських мов – таких, як африкаанс, фризська, нідерландська, фарерська – варто згадати фризську та нідерландську, на яких спеціалізується доцент кафедри германської філології Двухжилов О. В. Зусиллями цієї кафедри налагоджено стосунки з Фризською Академією наук (Нідерланди), що, безумовно, значно розширює можливості для української германістики. На жаль, нами не виявлено досліджень, присвячених окремо і таким малопоширеним германським мовам, як африкаанс та їдиш. Проведення таких досліджень, безумовно, збагатило б українську германістику.

Загалом варто відмітити найбільш позитивний момент у розвитку германістики: це тенденція до зростання кількості досліджень та наукових праць з даної проблематики, особливо в останні роки.

Звичайно, перелік праць та імен, зазначених у статті, не можна назвати повним та вичерпним, проте навіть згадані нами роботи та імена свідчать про те, що українська германістика неухильно продовжує розвиватись, використовуючи нові можливості, що відкрились українській науці в добу Незалежності.

Література:

1. Безугла Л. Р. Історична динаміка мовленнєвого акту квеситиву в німецькій та англійській мовах. АҚД. – Х., 1998. – 19 с.
2. Биценко Т. О. Історична динаміка експресивів негативної емоційності в англійському дискурсі XVI-II ст. АҚД. – Х., 2003. – 23 с.
3. Буніятова І. Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV-XII ст.). – К.: КНЛУ, 2003. – 328 с.
4. Буніятова І. Р. Становлення складнопідрядного речення в давньогерманських мовах (IV-XIII ст.).- Дис. Д-ра філол.наук. – К., 2004. – 406 арк.
5. Васько Р. В. Лінійна синтагматика кінакем у консонантних групах готської мови. АҚД. – К., 1997. – 24 с.
6. Гавриш Н. П. Структура складу і особливості його розвитку в англійській мові (діахронічне дослідження). АҚД. – Одеса, 1994. – 13 с.
7. Гасько О. Л. Словотвірна структура та міжчастиномовний тезаурус лексико-семантичного поля “strong-weak” в історії англійської мови. АҚД. – Львів, 2005. – 23 с.
8. Гусар Н. І. Структура та функції абсолютної дієприкметникової конструкції у середньоанглійській мові. АҚД. – К., 2002. – 19 с.
9. Гутнікова А. В. Віддієслівні іменники без словотворчих афіксів у середньовісній німецькій і сучасній німецькій мові. АҚД. – Одеса, 2002. – 20 с.
10. Димирова О. П. Коренева структура слова і особливості її розвитку в англійській мові. АҚД. – Одеса, 1996. – 16 с.
11. Євченко В. В. Готська мова. – Вінниця – 2004. – 399 с.
12. Колесник О. С. Мовні засоби відображення міфологічної картини світу: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі давньоанглійського епосу та сучасних британських художніх творів жанру фентезі). АҚД. – К., 2003. – 19 с.
13. Кушнерик В. І. Фоносемантизм у германських і слов'янських мовах. – Чернівці: “Рута”, 2004. – 416 с.

14. Левицкий В. В. Германские языки и древние германцы. – Черновцы: “Рута”, 2004. – 208 с.
15. Левицкий В. В. Основы сравнительной морфологии германских языков. – Черновцы: “Рута”, 2004. – 126 с.
16. Левицкий В. В. Основы сравнительной фонетики германских языков. – Черновцы: “Рута”, 2004. – 124 с.
17. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков. В 5-ти томах. – Черновцы: “Рута”, 2000 – 2003.
18. Левицкий В. В., Кійко С. В. Практикум до курсу “Вступ до германського мовознавства”. – Вінниця: “Нова книга”, 2003. – 185 с.
19. Малина Г. В. Заперечення у давніх германських мовах. АКД. – Х., 1998. – 18 с.
20. Матюхіна Ю. В. Розвиток системи фатичної метакомунікації в англійському дискурсі XVI – XX ст. АКД. – Х., 2004. – 21 с.
21. Медведовська Н. В. Розвиток абстрактної лексики в ранньовісхіднонімецькій мові (на матеріалі полемічних текстів XVI ст.). АКД. – К., 2003. – 21 с.
22. Михайленко В. В. Парадигма імператива (на прикладі давньоанглійської та інших давньогерманських мов). – Чернівці: “Рута”, 2001. – 303 с.
23. Михайлова Л. В. Еволюція директивних мовленнєвих актів в англійській мові. АКД – Х., 2002. – 19 с.
24. Пашіс Л. О. Синтагматичні особливості староанглійських прямоперехідних однооб’єктних дієслів (на матеріалі поеми “Беовульф”). АКД. – Київ, 1993. – 16 с.
25. Пересада І. В. Фонетична структура слова і особливості її розвитку в німецькій мові (діахронічне дослідження). АКД. – Одеса, 2003. – 15 с.
26. Питання германської філології та методика викладання германських мов (Житомирський державний педінститут ім. І. Я. Франка). – Житомир, 1996. – 238 с.
27. Пихтовникова Л. С. Композиционно-стилистические особенности стихотворной басни (на материале немецких стихотворных басен 18 века). АКД. – К., 1992. – 16 с.
28. Поліна Г. В. Мовна об’єктивізація концепту БОГ в англійському дискурсі XIV – XX століть. АКД. – Х., 2004. – 23 с.
29. Романова Н. В. Лексико-семантична група слів з просторовим значенням у німецькій мові (діахронічне дослідження). АКД. – Одеса, 2004. – 22 с.
30. Семененко Г. М. Підрядні речення обставини причини в давньоанглійській мові: структура та функціонування. АКД. – К., 2002. – 22 с.
31. Сердюк В. М. Еволюція, сучасний статус, функції тривалих та перфектних форм в англійській мові. АКД. – Х., 1997. – 18 с.
32. Скибицька Н. В. Епістемна модальність в англійській мові (діахронний аспект). АКД. – К., 2004. – 17 с.
33. Склад і слово в діахронії: слов’янські та германські мови. Зб. наук. Праць (ред. В. Г. Таранець). – К., 1994. – 127 с.
34. Слободцова І. В. Лексико-граматична група слів, яка виражає поняття *viel* “багато”/ *wenig* “мало” в німецькій мові (діахронічне дослідження). АКД. – Одеса, 2001. – 19 с.
35. Снісаренко І. Є. Інфінітивна конструкція з прийменником FOR у середньоанглійській мові: семантика та функціонування. АКД. – К., 2002. – 19 с.
36. Троненко Н. Г. Лексикализованные синтаксические структуры в синхронии и диахронии (на материале английского языка). АКД. – К., 1991. – 19 с.
37. Шевченко І. С. Історична динаміка прагматичних рис англійських питальних речень (16-20 ст.). Дис. Д-ра філ. наук. – К., 1999. – 373 л.